

Bilješka iz povijesti psihologije
Note on the history of psychology

Hrvatski oblici Alfa-serije i Beta-serije

Krunoslav Matešić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, I. Lučića 3, 10000 Zagreb

Kada je predsjednik Woodrow Wilson (1856.-1924.) odlučio u travnju 1917. da će Sjedinjene Američke Države stupiti u Prvi svjetski rat, Robert M. Yerkes (1876.-1956.), deseti predsjednik Američke psihološke asocijacije (APA) (Yerkes, 1930), okupio je ekipu psihologa koji su kreirali dva povijesna testa namijenjena mjerenu inteligencije odraslih osoba. Vojna serija alfa sastojala se od verbalnih zadataka, a Vojna serija beta bila je test neverbalnog tipa (Hothersall, 2002; Marfi, 1963). Polazeći od Ackermannove podjele pristupa mjerenu inteligencije (Ackermann, 1992), obje su serije bile konstruirane u okviru psihološke paradigme koju je započeo Alfred Binet (1856.-1911.). Danas se Binetova odluka da se za procjenu intelektualne razvijenosti provociraju kognitivne varijable naziva epohalnom (Zarevski, 2000). Nakon Binet-Simnova testa iz 1904. (Matešić, 2012) došlo je do napuštanja ranijih pokušaja procjenjivanja inteligencije. Ackermann je pri tome isticao medicinsku paradigmu, u što je uvrstio sve pokušaje povezivanja tjelesnih karakteristika i inteligencije, a obrazovnu paradigmu imamo kada povezujemo inteligenciju i uspješnost učenja.

Vojna serija beta bila je konstruirana nakon što se u prelimiranim testiranjima poka-

zalo da postoji prevelik broj mogućih vojnih obveznika koji nisu dobro vladali engleskim jezikom pa se moralo odustati od verbalnog testa. U prvom svjetskom ratu Betom je testirano 1 726 966 osoba (Hothersall, 2001), dok je verbalna Alfa bila primijenjena na 42 000 časnika (Grofmann, 1971., str. 181).

U aktualnom vremenu u ovom značajnom doprinosu razvoju psihologije uglavnom se ističe da su Yerkes i njegovi najbliži suradnici bili pobornici eugeničkih stajališta o geografskoj, etničkoj, nacionalnoj i rasnoj čistoći (Kim, 2020) pa se ističu društvene negativnosti do kojih je došlo zbog posljedica interpretacija dobivenih rezultata.

Ova je bilješka samo podsjetnik da su u Stanici za savjetovanje o izboru zvanja pri Trgovinskoj komori u Zagrebu učinjeni prijevod i adaptacija verbalnog testa Vojne [serije] alfa (1935), kao i hrvatsko izdanje neverbalne Vojne [serije] beta (Matešić, 2006).

Vojnu alfu su prilagodili Ramiro Bujas (1879.-1959.), Zlatko Pregrad (1903.-2003.) i Maksim V. Agapov (1890.-1973.) (Bujas, Pregrad, Agapov, 1935). Sveučilišni profesor Ramiro Bujas, osnivač Katedre za psihologiju na danšnjem Filozofskom fakultetu 1929. godine i (Matešić, Pavlina, 2004) i 'konzu-

dr M.
Preštampavanje i publiciranje u bilo kojem obliku
u cijelini ili u pojedinostima je zabranjeno

STANICA ZA SAVJETOVANJE O IZBORU ZVANJA TRGOVINSKO-INDUSTRIJSKE KOMORE U ZAGREBU

Prezime i ime _____

Rođen (dan, mjesec, godina) _____

Mjesto i srez rođenja _____

Zanimanje _____

Školsko obrazovanje _____

Primjedba _____

Br. _____ St. br. _____

Skupina _____

Dan ispitanja _____

Vrijeme ispitanja _____

Ispitivač _____

Zaključak _____

T	I	%
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
S		

Vlastita naklada Trgovinsko-industrijske komore u Zagrebu — XII. 37. Tisk. St. br. 14a.

Slika 1. Naslovna stranica Vojne serije alfa iz 1935. godine

Tiskanje i objavljivanje u bilo kojem obliku
u cijelini ili pojedinostima je zabranjeno

Broj:

SAVJETOVALIŠTE ZA IZBOR ZVANJA

SERIJA BETA

Prezime i ime

Rođen (dan, mjesec i godina)

Mjesto i kotar rođenja

Koji si zadnji razred završio?

U kojoj školi?

Zanimanje

Današnji dan

Ispitivač

Broj mjesta

Primjedba

Z	B	
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
M		

Slika 2. Naslovna stranica Vojne serije beta iz 1937. godine

Obrazac T/O

Zavod za zapošljavanje radnika
Split

1.IX.1965.

Test se primjenjuje

Opći podaci o testu

1. Alfa test

2. Malo grčko slovo alfa

3. Autori testa su amerikanci. Ovaj test prestavlja djelomičnu reviziju Hrvatskog provoda koju su izvršili D.Vinski i I.Tadin

4. Test je štampan u Splitu

5. Test mjeri inteligenciju

6. Test se primjenjuje grupno i individualno

7. Vrijeme ispitivanja testa je ograničeno. Vremena dajemo u uputi

8. Test se primjenjuje kod svih pismenih ispitanika

9. Ne postoji priručnik

10. Test se niga je ne može nabaviti ako sam psiholog ne štampa

11. Uz ovaj obrazac prilažemo 3 primjerka testa od kojih je jedan ocijenjen; opću uputu ispitanicima; upute ispitanicima.

Sve u vezi sa obrascem Psi/Kar dajemo u prilogu upute, to su nekakve norme vjerovatno iz Amerike. Metriske karakteristike ovoga testa bile su obradjivane u nekoliko radova I.Tadina. Vidi Bilten Zavoda za zapošljavanje radnika Split godina 1963. br. 3 "Rezultati o testovima o inteligencije učenika u školama za kvalificirane radnike s obzirom na mjesto stanovanja učenika."

2. Vidi jedan članak koji je poslan Republičkom zavodu za obilježivanje u Biltenu Majedničke Komisije

3. Vidi izlaganje na godišnjoj skupštini udruženja za profesionalnu orijentaciju u Beogradu 1965. godine.

Slika 3. Početna stranica opisa Alfa serije iz 1965. koju su revidirali Dora Vinski i Ivan Tadin

lent¹⁾ Trgovinske komore u Zagrebu u pitanjima Stanice za savjetovanje kod izbora zvanja' (Demarin, 1939, str. 31). Zlatko Pregrad bio je doktor filozofije, sistematiziran je u Savjetovalištu na radnom mjestu psihotehničara, što je sadržajno značilo da je radio poslove psihologa, tj. testirao i donosio diferencijalne dijagnostičke ocjene. Maksim V. Agapov bio predratni 'psihometričar', kako je sam sebe nazivao, zaposlen u Centralnom higijenskom zavodu u Beogradu (Tarbuk, 1984).

Hrvatsko izdanje Vojne alfe imalo je osam subtestova (Slika 1) kao i u originalnim izdanju. U nastavku naveden opis preuzet je iz Hothersall (2001, str. 468).

1. Praćenje uputa
2. Aritmetički problemi
3. Praktično rasudivanje
4. Sinonimi – antonimi
5. Zbrkane rečenice
6. Dopunjavanje brojčanih nizova
7. Analogije
8. Opće informacije

Neverbalna Vojna beta objavljena je dvije godine kasnije (Pregrad, Agapov, 1937) (Matetić, 2006).

Hrvatsko izdanje Vojne bete imalo je sedam subtestova (Slika 2). I ovaj je opis preuzet iz Hothersall (2001, str. 468).

1. Labirint
2. Analiza kocke
3. Popunjavanje X – O niza
4. Zamjena simbola brojem
5. Provjera brojeva
6. Dopunjavanje slika
7. Geometrijske konstrukcije

Autori najviše korištenog oblika Revidirane Bete u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje²⁾ bili su Kellogg, Morton, Lindner i Gurnitz. Postojalo je šest subtestova:

1. Labirinti
2. Zamjena simbola brojevima
3. Slikovne apsurdnosti

4. Konstrukcije likova- kvadrata
5. Nadopunjavanje slika
6. Perceptivna brzina – identifikacije

Postoji interni izvještaj, pretpostavljam da ga je pisao kolega Ivan Tadin, tadašnji dječatnik Zavoda za zapošljavanje u Splitu, da je još 1965. godine u svom radu primjenjivao Vojnu alfu (Slika 3). Međutim, nakon što je Zoran Bujas 1966. objavio B-seriju, a posebno nakon što se M-serija (Bujas, 1967) počela sustavno primjenjivati u svim podružnicama Republičkog zavoda za zapošljavanje, opravданo je pretpostaviti da se Vojna alfa nije više koristila.

Za razliku od Alfe, revidirani oblici Beta-testa primjenjuju se i danas.

Bilješke

- 1) konzultant (op. ur.)
- 2) Zahvaljujem kolegi Ivi Soboti na kritičnom čitanju teksta.

Literatura

- Ackerman, P. (1996). A theory of adult intellectual development. Process, personality, interests and knowledge. *Intelligence*, 22, 227-257.
- Bujas, Z. (1966). *B-serija. Bujasova verbalna serija za ispitivanje inteligencije*. Zagreb: RSIZ za zapošljavanje.
- Bujas, Z. (1967). *M-serija. Priručnik*. Zagreb: RSIZ za zapošljavanje.
- Bujas, R., Pregrad, Z., Agapov, M. (1935). *Preradba američke tzv. Alfa-serije, sistema za ispitivanje inteligencije odraslih*. Za internu upotrebu. Zagreb: Stanica za savjetovanje o izboru zvanja Trgovinsko-industrijske komore u Zagrebu.
- Demarin, M. (1939). Ramiro Bujas. U S. Pataki, M. Tkaličić, A. Defrančeski, J. Demarin (ur.). *Pedagogijski leksikon. Priručnik za teoriju i praksu uzgoja*. Zagreb. Minerva.

- Grofmann, K. J. (1971). Die Entwicklung der Intelligenzmessung, str. 148-199. U R. Heiss (Hrsg): *Psychologische Diagnostik. Göttingen: Verlag für Psychologie* – Dr. C. J. Hogrefe.
- Hothersall, D. (2002). *Povijest psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kim, M. (2020). Army Alpha: The Unintended Consequences of the Implementation of Intelligence Testing in the United States Military. Dostupno na: Microsoft Word - NHD Nationals- Jeff Kim_Army Alpha -Edited.docx (historydayct.org)
- Marfi, G. [Murphy, G.](1963) *Istorijski uvod u savremenu psihologiju (revidirano izdanje)*. Beograd: Savremena škola.
- Matešić, K. (2012). Povodom stote obljetnice smrti Alfreda Bineta (1857.-1911.). *Psiholog*, 1-2, 36-37: 48-50.
- Matešić, K. (2006). Drugo razdoblje u razvoju testova i postupaka testiranja u Republici Hrvatskoj od 1932. do 1948 godine. *Suvremena psihologija*, 9, 89-108.
- Pregrad, Z., Agapov, M. (1937). *Preradba američke tzv. Beta-serije za ispitivanje opće intelektualne darovitosti nepismenih*. Zagreb: Stanica za savjetovanje o izboru zvanja Trgovinsko-industrijske komore u Zagrebu.
- Tarbuk, D. (1984). Razvoj psihološkog testiranja u profesionalnoj orientaciji u SR Hrvatskoj. U K. Matešić (ur.), *Prvo jugoslavensko savjetovanje o psiholoskim mjernim instrumentima* (str. 15-22). Zagreb: Društvo psihologa SR Hrvatske i Ljubljana: Zavod SR Slovenije za produktivnost dela, Center za psihodiagnosticna sredstva.
- Yerkes, R. M. (1930). Autobiography of Robert Mearns Yerkes. Dostupno na: Classics in the History of Psychology - Yerkes (1930) (yorku.ca)
- Zarevski, P. (2000). *Struktura i priroda inteligencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Korespondencija: kmatesic@ffzg.hr

Online: 10. 03. 2023.